

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Utajený porod

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: Magisterské studium

Rok odevzdání práce: 2015

Ročník SVO : VIII. ročník

Autor: Jitka Dvořáková

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VIII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracoval(a) samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 15. dubna 2015

.....

Jitka Dvořáková

Obsah

1. Úvod
2. Vznik, zakotvení a základní principy institutu
  - 2.1. Zakotvení utajeného porodu v legislativě
  - 2.2. Vznik institutu utajeného porodu
  - 2.3. Základní principy utajeného porodu
3. Vzájemná práva a povinnosti
  - 3.1. Pohled na zájmy matky
  - 3.2. Pohled na zájmy dítěte
  - 3.3. Pohled na zájmy otce
4. Obdobné instituty
  - 4.1. Anonymní porod
  - 4.2. Diskrétní porod
  - 4.3. Babyboxy
5. Změny proti předchozí právní úpravě
6. Závěr
7. Seznam literatury

1. Úvod

Ve své práci bych se ráda zaměřila na problematiku utajeného porodu. Chci se zabývat zakotvením tohoto institutu v současné právní úpravě a jeho principy. Dále mi půjde více než vhodné zhodnotit postavení matky, tedy rodičky, dítěte a biologického otce. Neopominutelnou součástí je pak porovnání síly jejich práva a zájmu chráněného a upraveného legislativou. V této části chci zhodnotit i dopad právní skutečnosti vzniklé utajeným porodem do budoucnosti pro každého z výše zmíněných. Především jde o vzájemná práva a povinnosti. Nedílnou součástí je pak případný proces osvojení dítěte. Nerada bych opomínala porovnání s jinými obdobnými instituty, včetně i méně právně ošetřenými – především pak jde o anonymní porod, utajený porod a babyboxy.

Zajímavou je jistě i komparace vývoje právní úpravy. Vzhledem k rozsahu provední i nové judikatury půjde spíše o porovnání legislativy a literatury, která se k tomuto tématu váže.

Cílem mojí práce bude tedy najít nejvhodnější způsob řešení situace pro všechny zúčastněné. Chci popsat práva a povinnosti matky, dítěte, zdravotnického zařízení, otce. Ráda bych se v nově i odpovědnosti rodiče, respektive matky, po narození dítěte a vliv všeho jako celku na následný život dítěte. Dále pak porovnání současné a provední úpravy utajeného porodu vzhledem k judikatuře a jejímu možnému budoucímu vývoji.

2. Zakotvení, vznik a základní principy institutu

2.1. Zakotvení utajeného porodu v legislativě

Právní institut utajeného porodu je v dnešní právní úpravě zakotven v zákonu č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. V rámci zákona se ho však týkají pouze dva paragrafy. V prvním případě jde o institut jako takový, kdy je velmi stručně popsán proces.¹ Důraz je kladen na podmínky, za kterých je ženě utajený porod vbec umožněn. V případě druhém jde pak o specifika vedení zdravotnické dokumentace.

---

¹ (1) Žena s trvalým pobytem na území České republiky, nejedná-li se o ženu, jejímuž manželu svádí domněnka otcovství²², má právo na utajení své osoby v souvislosti s porodem.

(2) Žena uvedená v odstavci 1, jestliže hodlá v souvislosti s porodem utajit svou totožnost, předloží poskytovateli poskytujícímu příslušné zdravotní služby písemnou žádost o utajení své totožnosti při porodu (dále jen „utajený porod“); součástí žádosti je prohlášení ženy, že nehodlá o dítě pečovat.

(3) Provedením utajeného porodu se rozumí takové postupy při poskytování zdravotních služeb ženě uvedené v odstavci 1 v souvislosti s těhotenstvím a porodem, které zachovávají její anonymitu, s výjimkou postupů, které jsou potřebné k zajištění úhrady zdravotních služeb z veřejného zdravotního pojištění a zajištění informací pro Národní zdravotnický informační systém.

Podmínky pro možnost utajení totožnosti ženy v souvislosti s porodem jsou vcelku jednoduché. Ur eny jsou krom zásad plynoucích p ímo z ob anského zákoníku (žena musí být pln svéprávná, jinak by nemohla sama ud lit informovaný souhlas a požádat o utajení své totožnosti) v § 36 odst. 1. zákona o zdravotních službách. Jde p edevším o nutný trvalý pobyt na území eské republiky a nesmí jít o ženu, jejímuž manželu sv d í domn nka otcovství.² M lo by tedy jít zjednodušen e eno o ženu svobodnou. V p ípad ženy rozvedené musí být spln n zákonem daný asový odstup v tší než t i sta dní od rozvodu. V opa ném p ípad by došlo k porušení práv manžela.

Subsidiárn je tento právní institut upraven v zákonu . 89/2012 Sb., ob anský zákoník. Vzhledem k oblasti je nep ekvapující, že pro zna nou ást úpravy, p edn po právní stav nastalý po porodu, je závazná druhá ást ob anského zákoníku zabývající se rodinným právem. P edn mám na mysli v bec umožn ní žen rodit v rámci tajeného porodu, tedy spln ní podmínek daných v zákon o zdravotních službách. Dále i úpravu vzájemných práv a povinností matky a dítěte, v etn procesu p ípadného osvojení.

Na úrovni ústavních zákon je problém upraven primárn Listinou základních a práv svobod a Ústavou eské republiky. Zvlášt pak v oddílu prvním hlavy druhé týkajícího se základních lidských práv v l. 5, 6 a 7 a svobod a hlavu tvrtou v l. 32 o ochran rodiny.

Problém je ešen i v rámci nadnárodních p edpis . Jedná se o Úmluvu o lidských právech a o Úmluvu o právech dítěte.

Problematiky utajeného porodu se týká i metodický pokyn Ministerstva zdravotnictví pro postup zdravotnických za ízení p í poskytování zdravotní pé e související s utajeným porodem.³

---

² § 776 zákona . 89/2012 Sb., ob anský zákoník (domn nka otcovství):

(1) Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí t ístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezv stného, má se za to, že otcem je manžel matky.

(2) Narodí-li se dítě žen znovu provdané, má se za to, že otcem je manžel pozd jší, i když se dítě narodilo p ed uplynutím t ístého dne poté, co p edchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.

³ Metodický pokyn MZ – Postup p í utajeném porodu - <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=59043&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

2.2. Vznik institutu utajeného porodu

Úvodem je nutné zdraznit, že co do zákonné úpravy jde o institut velmi mladý. Do české legislativy se dostal roku 2004 na základě poslanecké iniciativy. Zmiana nastala zákonem č. 422/2004 Sb. Tento zákon následně změnil v tisku příslušných zákonů – zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. Výše zmíněný zákon však nezmenil zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Z reakcí odborné veřejnosti jak z oboru medicíny, tak z oboru práva, je více než zřejmé, že šlo o zavedení překotné. První problém tkví v absenci odborné diskuze. Tato změna vedla k narušení základních principů této oblasti práva jednoznačně předcházet. Obecně je však na pováženu, že došlo jen ke změně zákonů upravujících právo veřejné. Do soukromého práva, tedy zákona o rodině, se změna technicky nepromítla vůbec.

Faktické utajení totožnosti matky dítěte je však mnohem starší. Jeho základy byly položeny už za vlády rakouské císařovny Marie Terezie, kdy došlo ke změně chápání případu, kdy je svobodná žena trestně odpovědná a porodí dítě. Tato změna pak přišla shora. Jedná se tedy o zrušení trestu, přičemž trestu smrti. Tíha společenského odsouzení matky v tomto však trvala dále, a to prakticky až do více než poloviny 20. století, kdy došlo na základě různých vlivů ke značnému rozvolnění společnosti. Během vlády syna Marie Terezie, Josefa II., pak dochází ke zrovnoprávnění manželských a nemanželských dětí. Tímto, alespoň po právní stránce, dochází ke zmírnění tíživé situace dětí narozených mimo manželství. Stejně jako v případě neprovdaných matek však nejde o snížení tlaku společnosti, která byla v těchto případech zcela nemilosrdná. Ve výrazně horší situaci pak byly ženy nemajetné, které předtvořily tuto skupinu žen, a i jejich takto narozené děti.

V případě utajeného porodu jako takového pak historie konkrétně sahá do roku 1875, kdy byla postavena první moderní porodnice v českých zemích – Zemská porodnice u Apolináře. Rodičům poskytovala veškerý tehdy možný komfort, nadto pak zvláštní bohatý vchod. Ten zaručoval ženám možnost anonymního vstupu bez zvědavých očí. Od této doby se samozřejmě poměry razantně změnilly, ale jedna věc zůstává stejná – v životě ženy může nastat moment, kdy chce dítě porodit v utajení.

2.3. Základní principy utajeného porodu

Ve své podstatě vychází utajený porod především ze zásad medicínského práva zakotvených v občanském zákoníku v Díle 9 Píse o zdraví⁴ a v zákoně o zdravotních službách.⁵

Základem všech úkonů, které lékař vykoná, je informovaný souhlas pacienta. Žena musí v tomto případě poskytnout souhlas s porodem a píse s ním spojenou podmínkou informování ze strany lékaře. Nadto musí požádat o utajení své totožnosti v souvislosti s porodem.

Nemén důležitý je pak princip povinné mlčenlivosti zdravotnických pracovníků a pracovníků ve zdravotnictví. V obecné rovině má právo chránit osobnostní práva pacienta a zároveň, že lékař získá co nejvíce pravdivých informací o zdravotním stavu pacienta. Práva pacienta ohledně utajení informací plynou z Listiny⁶, ze zákona o ochraně osobních údajů, Úmluvy o biomedicíně, trestním zákoníkem a občanském zákoníku. V případě utajeného porodu je pak mlčenlivost ještě podstatnější. Dle zákona o zdravotních službách je z důvodu utajení vedena zdravotnická dokumentace ve zvláštním režimu a to tak, že jsou údaje určující matku vedeny odděleně od dokumentace o porodu. Až ve chvíli propuštění matky ze zdravotnického zařízení je pak dokumentace zkompletována, zapečetena a uložena ve zdravotnickém zařízení. Zdravotnická dokumentace může být po uložení otevřena pouze na základě rozhodnutí soudu nebo na žádost dané ženy.⁷

Výše uvedené souvisí i s poskytováním informací. Celá tato otázka je zcela v rukou pacienta. On určuje, kdo smí být a o čem informován. Z pravidla pak existuje několik výjimek. Lékař však informuje blízké osoby i přes zákaz pacienta, pokud má jimi být poskytována péče pacientovi i pokud by mohli být zdravotním stavem pacienta samy ohroženy. Vedle osob blízkých pak platí pravidlo obdobné pro osoby, kterých se zdravotní stav pacienta týká – při infekčních chorobách jde o osoby, jež se s pacientem setkaly atd. V případě utajeného porodu je poskytování informací komukoli logicky vyloučeno z povahy věci. Na prvním místě je zde ochrana práv a totožnosti ženy za předpokladu, že splňuje zákonné podmínky utajeného porodu.

---

⁴ § 2636 - § 2651 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵ zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

⁶ 1. 7 odst. 1 zákona č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako ústavního zákona

⁷ § 56 zákona č. 372/2011, o zdravotnických službách

3. Vzájemná práva a povinnosti

3.1. Pohled na zájmy matky

Situace matky je v případě utajeného porodu značně složitá. Stejně komplikovaná je i pro právo jako takové. Dochází k narušení pravidla, že matkou je žena, která dítě porodila. Tímto utajeným porodem pak vznikají vzájemná práva a povinnosti mezi matkou a dítětem, zakládá se jí rodičovská odpovědnost. Je zde ale několik zásadních otázek. Jaký vliv má vznik, ale faktické nevyužívání rodičovské odpovědnosti? Kdy a jak rodičovská odpovědnost matce zaniká, bylo-li o ni nejevila zájem ani na počátku? Jak toto dopadá na případný proces osvojení dítěte? A v neposlední řadě – do jaké míry je totožnost matky utajená a utajitelná i před dítětem?

I v případě utajeného porodu vznikají vzájemná práva a povinnosti narozením dítěte, jeho prvním výdechem nebo výkřikem. Matka je však od počátku nevyužívá a z podstaty žádosti o utajení využívat ani nechce. Tato situace je upravena občanským zákoníkem v části o osvojení. Rodička je omezena v možnosti poskytnutí souhlasu s osvojením, a to až do šestého týdne po porodu.⁸⁹ Zákonodárce tak pravděpodobně učinil především z ochrany práv matky v případě rozrušení během šestinedělí. Zde pak následují dvě možnosti řešení.

Matka by mohla po uplynutí šestinedělí využít svého práva a podepsat souhlas s osvojením dítěte. Otázkou však zůstává, jak by bylo řešeno, že matka reálně není v rodném listě dítěte jako rodič zaznamenána. Pravděpodobně by byla nucena dokumentaci odtajnit a pak souhlas udělit. Domnívám se však, že by to bylo zcela kontraproduktivní, matka by za těchto okolností nemusela institutu utajeného porodu využít vůbec.

Další možností řešení je to, že matka nechá všemu volný průběh a nebude se o situaci dítěte dále zajímat. Dochází pak k situaci, kdy práva a povinnosti k dítěti nikdo nevyužívá a zároveň je využívat nechce. Následkem toho je dítě reálně bez rodičů s prozatímní nemožností osvojení a získání rodiče náhradního. Soudem je proto poté dítěti jmenován opatrovník¹⁰ (pro

---

⁸ § 818 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹ otec oproti ní má že souhlas s osvojením poskytnout ihned po narození dítěte

¹⁰ § 943 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – jmenování opatrovníka soudem:

Soud jmenuje dítěti opatrovníka, hrozí-li státní zájem dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon. Jmenovaný opatrovník má právo podat návrh na zahájení řízení vždy, je-li z hlediska zájmu dítěte zapotřebí, aby soud nebo jiný orgán ve své moci v záležitosti dítěte rozhodl.

jmenování poručníka nejsou splněné zákonné podmínky)¹¹, který za dítě může mimo jiné vystupovat v řízení o osvojení.

Otázka míry utajení totožnosti je pak skutečně značně problematická. Během pobytu v nemocnici/porodnici jsou údaje, kterými lze ženu identifikovat, vedeny odděleně od zdravotnické dokumentace o porodu. Zdravotnická dokumentace je následně zkompleťována až po matčin odchodu ze zdravotnického zařízení. Utajení však není tak dokonalé, jak by se mohlo zdát. Až jde o okolnosti jako takové nebo konkrétně pak o dítě.

Matčiny údaje jsou sice v těchto okolnostech do jména, příjmení atd. utajené, ale vše je jinak placeno z pojištění matky. Tím logicky dochází k možnosti dohledání. Už jen proto, že v českém prostředí je velmi často číslo pojištění a rodné číslo pojištěnce totožné. Možnost dohledání se tedy prudce zvyšuje. Toto riziko by mohla matka snížit pouze tím, že by všechny náklady hradila přímo ona sama, nikoliv pojišťovna. Nadto je nemožné opomenout fakt, že dítěti dává jméno matka. Nejde však jen o jméno, ale i o příjmení, které je pak samozřejmě stejné jako její.¹² Riziko zde, aby mohlo jít, zabránit, pokud by zdravotnické zařízení, kde žena rodí, automaticky přiřadilo vlastní identifikační číslo, pod kterým by rodičům ve své databázi vedlo. Otázkou však zůstává, kolik dalších komplikací by toto řešení reálně přineslo.

V případě utajení totožnosti matky před dítětem je zde jednak otázka morální a právní (k tomu více v následující kapitole), jednak pak to, zda je toto vůbec možné. Vzhledem ke shodnému příjmení, které je zapsáno, byť bez matky, v rodném listě dítěte, je zde přetrvávající spojení mezi matkou a dítětem. Jméno oproti příjmení může v případě nevybrání matkou určit soud.¹³

3.2. Pohled na zájmy dítěte

Situace dítěte je zde asi vůbec nejsložitější. Celý institut utajeného porodu vlastně zasahuje do jeho základních práv a svobod garantovaných Listinou. Dítě jen na základě rozhodnutí matky ztrácí šanci na život s vlastními rodiči. Kromě tohoto fakticky visí v jakémsi vakuu. Matku má, ale není známá. Nejde o nalezenec, který rodiče by jen v právním smyslu nemá.

---

¹¹ § 928 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – jmenování poručníka soudem:

(1) Není-li tu žádný z rodičů, který má a v rámci svého dítěte vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka.

(2) Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. S ohledem na osobu poručníka nebo pomůcky dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak.

¹² § 861 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹³ § 861 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Jak bylo již výše uvedeno, narozením dítěte vznikají vzájemná práva a povinnosti mezi rodiči a dítětem, v tomto případě jen matkou. Matce se tímto zakládá rodičovská odpovědnost. A ať jí od začátku odmítá, což ostatně demonstruje žádostí o utajený porod, dítě přesto není možné dát ihned k adopci. De facto je tímto dítě zkráceno v právu na rodinný život, a to samotnou matkou! Není s tímto se brát o vlastní štěstí a je ponecháno na pospas. Pro alespoň zmírnění následků je pak dítě soudem jmenován opatrovník. V takovýchto případech jde pak z pravidla o orgán sociálně-právní ochrany dětí v pozici veřejného opatrovníka.

Zůstává zde však otázka rodičovské odpovědnosti jako takové. V případě neprojevení zjevného zájmu dítěte být rodiči, respektive matce, rodičovská odpovědnost omezena¹⁴ nebo jí může být přímo zbavena.¹⁵ Jak ale něco takového použít v případě skutečně utajené matky? Dle mého názoru dojde spíše k tomu, že po jmenování opatrovníka nabude opatrovník rodičovské odpovědnosti de facto v plném rozsahu z důvodu absence rodiče. Odpovědnost jako taková na něj však nepřejde. Rodičovská odpovědnost matky zanikne až případným osvojením dítěte osvojiteli, jež rodičovskou odpovědnost nabudou. Ve stejný okamžik pak zanikne i opatrovnictví.

V případě utajeného porodu dojde velmi pravděpodobně k umožnění osvojení dítěte na základě osvojení bez souhlasu rodiče.¹⁶ Jedná se o případy, kdy souhlas rodiče není možné získat a přitom je nepochybné, že rodiče nemají o dítě zájem (což je v případě utajeného porodu zcela zjevné). Místo souhlasu rodiče je zde pak vyžadován souhlas orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Ten musí vynaložit zákonem stanovené úsilí a prostředky pro kontaktování rodiče a snahu o nápravu, na což má právo i matka. V řešeném případě sice toto ustanovení z faktu možné nápravy nebo snahy o kontaktování smysl nemá, přesto chápu právo matky jako závaznou. Tato práva je primárně zákonodárcem určena pro jiné důvody, je však nutné na ni pohlížet jako na vytvoření možnosti získání práva na základě názoru matky.

Matka je i zde viditelně dosti privilegována. Její rodičovská odpovědnost definitivně zaniká až po osvojení. Do té doby může kdykoliv požádat o odepčet ní zdravotnické dokumentace a zapsání sebe jako matky do rodného listu. V jejím případě by prokazování u soudu bylo více než jednoduché. V tomto smyslu snahu zákonodárců chránit primárně biologickou rodinu.

---

¹⁴ § 870 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵ § 871 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁶ § 818 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

3.3. Pohled na zájmy otce

Otázka postavení otce je v souvislosti s utajeným porodem právně výrazně jednodušší než postavení matka a dítě. Dle zákonné úpravy existují jen dvě možné situace. V prvním případě je žena vdaná. Následkem toho vzniká manželovi, respektive potenciálnímu otci, domněnka otcovství. Toto pak dle zákona o zdravotních službách přímo omezuje právo ženy na utajení totožnosti v souvislosti s porodem a utajený porod jako takový přímo vylučuje. V druhém případě pak žena vdaná není. Za těchto okolností žádnému muži, respektive otci dítěte, domněnka otcovství nevzniká.

Jeho práva a povinnosti k dítěti, neboli jeho rodičovská odpovědnost, je přímo vázána na existenci matky. Pro možnost zápisu otce do rodného listu dítěte v něm musí být předepsána matka. Bez zápisu matky není dle dnešní úpravy rodinného práva možné předepsat otcovství. Manželství tedy mimo jiné zaručuje otci vznik rodičovské odpovědnosti k vlastním dětem. V případě nesezdaného páru je pak vznik práv otce k dítěti otázkou rozhodnutí matky, práva muže jsou na rozhodnutí matky tedy zcela závislá. Žena je pak v podstatě v pozici, kdy sama rozhoduje o právech a povinnostech dalších dvou lidí, kteří sami tento stav nijak ovlivnit nemohou.

4. Obdobné instituty

4.1. Anonymní porod¹⁷

Instituce anonymního porodu se svým režimem od utajeného porodu podstatně liší. Paradoxně bývá však v praxi často zaměňován s porodem utajeným. Především je nutno zdůraznit, že anonymní porod není v České republice možný a je dokonce nelegální. Dále je pak nutné uvést, že je zde však esenciální rozdíl – oproti utajenému porodu je zde totožnost matky nikoliv utajena, ale matka není známa vůbec.

Situace popsatelná jako anonymní porod by tedy probíhala přibližně tak, že by matce byla poskytnuta péče bez sdělení jakéhokoliv údaje. Logicky by pak vše muselo být hrazeno z jejích vlastních zdrojů. Případně pak z nadací nebo fondů, pokud by rodička neměla finanční prostředky na zaplacení veškeré poskytnuté péče. Totéž platí o nákladech na péči o dítě.

---

¹⁷ Adamská republika – Anonymní a utajený porod: <http://www.adamcr.cz/informacni-odbor/nahradni-rodinna-pece/pravni-a-eticka-problematika/anonymni-a-utajeny-porod>

S tímto souvisí i skutečnost, že by bylo velmi těžké určit status dítěte. V rodném listu by stejně jako v případě porodu utajeného chyběl údaj o rodičích, respektive o matce. Otázkou je, zda by dítě získalo status nalezence a zda by se dostalo do podobné situace jako dítě narozené v režimu utajeného porodu. Obávám se, že s podobnou situací si náš právní řád, a to ještě více než v případě utajeného porodu, neumí poradit. Podobná situace jako v tomto případě pak nastává i v rámci použití tak zvaných babyboxů.

Další velmi podstatnou otázkou je možné porušení práv otce dítěte. Ve chvíli, kde matka není nijak, ani v rámci ochrany jejich údajů, identifikována, je toto zcela nemožné prokázat. Mohlo by tak docházet k až absurdním situacím, kdy by tohoto institutu mohla využít vdaná žena. Jejímu manželovi samozřejmě svádí domněnka otcovství a tímto by došlo k porušení zákona, potažmo i práv manžela. I z tohoto důvodu, kdy reálně není možnost, jak zákonná práva muže-otce ochránit, je nemožno připustit legalizaci tohoto institutu.

Kromě problémů s financováním by anonymní porod narážel na ústavní mantinely o ochranu základních lidských práv. Především je zde na místě ochrana práv dítěte. To by ztratilo jakoukoliv šanci dohledat svoji biologickou matku. Toto je, stejně jako v případě utajeného porodu, velký problém. Institut utajeného porodu však umožňuje odtajnění zdravotnické dokumentace na základě rozhodnutí soudu. A dítě je prostřednictvím opatrovníka a posléze zákonného zástupce možným návrhovatelem. V případě anonymního porodu je však toto právo zcela nechráněné. Nejde jen o problém ohledně hledání sama sebe a vlastní identity v době dospívání dítěte. Jedná se zde i o problémy s rodinnou anamnézou, dědičnými chorobami a vším dalším, co se logicky pojí s neznalostí svých kořenů.

4.2. Diskrétní porod¹⁸

Diskrétní porod je od výše uvedeného anonymního porodu v základech odlišný. Ve své podstatě se liší i od porodu utajeného. Diskrétní porod je na rozdíl od anonymního porodu zákonným řešením problému pro matku v těžké situaci. Jde o případ, který byl legální již před novelou, která uzákonila utajený porod.

V tomto případě jde vlastně o jakýsi kompromis mezi potřebami a právy dítěte a matky. Matka tohoto institutu logicky využívá z důvodu nutnosti i potřebu utajení vlastní totožnosti

---

¹⁸ Diskrétní porod – příklady zdravotnických záznamů: <http://www.nechsime.cz/diskretni-utajeny-porod/diskretni-porod/>

pedokolím. Navoduzde nezáleží. Dítíjde pak o stejná práva jako v p ípad utajeného porodu. Celá situace je v tomto p ípad ale pro dít ešena mnohem p ízniv ji.

Stejn jako v p ípad utajeného porodu zde z stává i otázka práv otce, pesn ji možného otce, v í dít í. Jsem toho názoru, že i v tomto p ípad se obdobn uplatní pravidlo platící v p ípad utajeného porodu. I zde bude možné dovodit, že diskretní porod nesmí být umožn n žen , jejímuž manželu sv d í domn nka otcovství. Domnívám se, že podobné pravidlo muselo být používáno i již d íve, ped umožn ním utajeného porodu, a tedy jasným stanovením tohoto.

V moderní historii vznikla možnost diskretního porodu kolem roku 1997. Toto ešení v podstat poskytoval Krajský d tský domov pro d tí do tí let v Aši.¹⁹ Dnes je obdobná pé e možná i v ad dalších zdravotnických za ízení. Vzhledem ke své vlastní povaze však institut žádá, aby matka nevyužívala možnosti diskretního porodu v rámci svého bydlišt . Další dá se íci nedokonalostí je pak fakt, že dít bude mít v rodném míst uveden trvalý pobyt shodný s trvalým pobytem matky. Je tedy na míst vy ešit tento problém v podstat velmi jednoduchou cestou, a to zm nou trvalého pobytu matky ješt ped porodem. Dále jako d ležitě zmi me, že k diskretnímu porodu mohlo a m že dojít na žádost matky i na základ žádosti Orgánu sociáln -právní ochrany dít e (OSPOD)²⁰. Žádost podaná p ímo matkou bude pravd podobn založena na stejných d vodech, jako by tomu bylo v p ípad porodu utajeného. OSPOD zde pak bude takto init pedn za ú elem ochrany matky nebo dít e, i obou. M že však pouze navrhopat, nikdy k tomuto kroku matku nem že nutit.

Celý diskretní porod funguje dále na principu toho, že matka stráví ve zdravotnickém za ízení již ur itou ást t hotenství. Vše je jí zde b hem této doby poskytnuto. Naproti poskytnuté pé i však matka musí veškerou pé i hradit, takovouto pé i nelze erpat ze systému ve ejného zdravotního pojišt ní. Z tohoto d vodu m že pak jít o možnost nedostupnou pro ur itou ást populace.

Diskretní porod mi tak siln p ipomíná ešení vyhledávané v minulosti majetn jšími vrstvami spole nosti. Daná dáma í sle na odcestovala na venkov, kde strávila tu ást t hotenství, kdy na ní již bylo znatelné. Po porodu se pak vrátila ke svému b žnému zp sobu života. Dít z stalo z pravidla na venkov , finan n zajišt no.

---

¹⁹ Dnes již Krajský d tský domov pro d tí do tí let Karlovy Vary - <http://www.dd-karlovarsky.cz/o-nas>

²⁰ Informa ní portál pro orgány sociáln -právní ochrany d tí - <http://www.ospod.cz/>

Zm na oproti utajenému porodu je i v dalších aspektech. V první řadě se velmi liší zacházení se zdravotnickou dokumentací v souvislosti s porodem. Nejdležitějším rozdílem je skutečnost, že po odchodu matky ze zdravotnického zařízení nedochází k zapečetění zdravotnické dokumentace. Ta je toliko uložena ve zdravotnickém zařízení. Docházím tím tedy k tomu, že matka je neznáma v blízkosti a obecně navenek. Je tedy chráněna. Nadto ale právo toto svěřit dítěti, nebo matka v blízkosti mu anonymní není. Zdravotnická dokumentace, včetně informací o dědičných chorobách a rodinné anamnéze, může a bude využita ve prospěch dítěte. Toto se děje už v rámci dítěte. Dalším dopadem této skutečnosti je i to, že dítě má možnost v pozdější době do dokumentace samo nahlížet. Nedochází tedy k tomu, že by se dítě v době dospívání nebylo schopno identifikovat a bylo mu prakticky téměř znemožněno matku vyhledat.

Za druhé si matka může všem během šestinedělí po porodu zcela dle vlastní vůle rozmyslet. Pokud však na svém rozhodnutí trvá, může rovnou udělit souhlas s osvojením. Oproti utajenému porodu zde nevzniká problém se skutečností, že by po odchodu matky ze zdravotnického zařízení nebylo možné reálně dokázat, zda matkou dítěte skutečně je i nikoliv. Matka má údaje určující totožnost v kartě spolu s údaji dítěte, není tedy nijak složité situaci dále řešit.

Naproti tomuto jde v případě, že matka na svém rozhodnutí trvá o absolutní servis v tom smyslu, že vše kolem matky funguje zcela automaticky. Při nezmeněném rozhodnutí po šesti týdnech po porodu pouze dojde k podpisu souhlasu s osvojením a o další úkony se již postará dané zdravotnické zařízení. Toto řešení je tak bez sporu lepší pro dítě. Domnívám se však, že ani matce nepřináší horší pozici oproti utajenému porodu. Obzvláště vzhledem k možnosti lehké změny rozhodnutí ponechat si dítě.

4.3. Babybox²¹

Dalším a posledním zde uvedeným „řešením“ pro rodiče jsou babyboxy. První babybox byl zřízen dne 1. 6. 2005²². I po téměř deseti letech jsou ve společnosti stále velmi diskutované a právně více než problematické. Především je zde stejný problém jako v případě utajeného porodu. Vzájemná práva a povinnosti rodiče a dítěte a všechny právní dopady s tímto spojené.

---

²¹ BABYBOX – oficiální stránky: <http://www.babybox.cz/>

²² Statistiky babybox - <http://www.babybox.cz/?p=statistiky>

Existují zde dvě možnosti. Dítě se narodilo doma a nemá tudíž do této doby rodný list. Pravděpodobně není možné vůbec zjistit totožnost rodičů a tím pádem ani dítěte. Dítě je tak fakticky skutečným nalezencem. V druhém případě již dítě rodný list má a v něm uvedeny rodiče i případně jen matku – rodný list ale z pravidla nebude mít dítě u sebe. V obou případech vzniká stejný problém jako u utajeného porodu – rodičovská odpovědnost rodičů, případně jen matky, k dítěti stále trvá.

Možnost v podstatě anonymního odkládání malých dětí je skutečně velmi stará, téměř jako civilizace sama. Vždy už v antické kultuře se toto dělalo. V našem prostředí je odkládání dětí spojeno především s odkládáním dětí u bran klášterů, dvířek kostelů a chudobinců a dalších institucí. Do dnešní doby se toto přeneslo možná lidštině, ale význam zůstal stejný. Možnost dát dítěti další šanci a zastat v anonymitě. Jde o řešení, které může matka zvolit bez toho, že by jí hrozilo trestní stíhání či jiný postih.

Zákonná úprava tohoto fenoménu je však do nynější doby více než nedostatečná. Do dnešní doby existuje toliko metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí, vydaný dne 16. 3. 2006.²³ Metodický pokyn, jehož předmětem je postup pro případy dětí odložených v babyboxech, je určen orgánům sociálně-právní ochrany dětí. Jeho cílem je především zajistit co nejrychlejší navrácení dětí do jejich vlastních biologických rodin. Pokud toto není možné, jde o zajištění co nejrychlejšího umístění do rodiny náhradní. Po odložení musí být dítě urychleně dopraveno do zdravotnického zařízení a zde vyšetřeno. Stejně tak musí být okamžitě informován orgán sociálně-právní ochrany dětí.

V případě, kdy není známá totožnost dítěte, spadá dítě nadále pod obecní úřad obce s rozšířenou působností. Na základě rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dětí je pak dítě dle věku, zdravotního stavu a dalších kritérií umístěno do péče fyzické osoby či do péče zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo do kojeneckého ústavu. Dále je dítěti také neprodleně soudem ustanoven opatrovník. V případě dobrého průběhu je dle zdravotního stavu dítěte postoupeno k umístění do náhradní rodinné péče.

Pokud je známa totožnost dítěte, ešívce obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný dle trvalého bydliště dítěte. V tomto případě kontaktuje příslušný orgán sociálně-právní ochrany dítěte rodiče odloženého dítěte s nabídkou pomoci řešení složité životní situace. V případě nemožnosti navrácení dítěte do jeho vlastní rodiny je pak podstatné pokud možno

---

²³ Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2583/160306b.pdf>

co nejrychleji získat souhlas rodičů s osvojením. Když rodiče toto odmítají a zároveň neprojevují dostatečný zájem, využije se pak možnost osvojení na základě rozhodnutí soudu.

Obecným cílem tohoto dokumentu je zcela bezesporu umístění dítěte co nejrychleji do fungující rodiny a zabezpečení jeho zdravého vývoje.

Babyboxy jsou v České republice provozovány právnickou osobou s názvem Babybox pro odložené dítě – Statim z.s.²⁴ K tomuto zapsanému spolku je pak přidružen ještě Nadační fond – Nadační fond pro odložené dítě STATIM.²⁵ K aktivitám těchto právnických osob kromě babyboxů pak patří i stavba Azylového domu STATIM.²⁶ Jeho hlavním cílem je snaha poskytnout matkám pro ně samy i pro dítě lepší řešení.

5. Změny oproti předchozí právní úpravě

Jak bylo uvedeno již výše, v českém právním prostředí byl institut utajeného porodu zaveden zákonem č. 422/2004 Sb., který tímto změnil zákon č. 20/1966 Sb. Nejvýznamnější pak zákon o péči o zdraví lidu, zákon o veřejném zdravotním pojištění a zákon o matrikách, jménu a příjmení.

Primárně je pak institut utajeného porodu zakotven právě v zákoně o péči o zdraví lidu²⁷, který je takřka starší obdobou dnešního zákona o zdravotních službách. Oproti dnešní úpravě je ale stará úprava o poznání stručnější. Utajený porod je zde zakotven v podstatě jen v rámci části týkající se zdravotnické dokumentace. V dnešní úpravě je kromě vlastního paragrafu i o pozvání více zpracovaných informací. Velmi mě zarazí, že byl celý institut do právního systému České republiky zaveden pouze definicí zvláštního systému vedení zdravotnické dokumentace a nenáležel mu samostatný paragraf.

---

²⁴ Zapsaný spolek - <http://www.babybox.cz/?p=sdruzeni>; úřední stránka

²⁵ Nadační fond - <http://www.babybox.cz/?p=fond>; úřední stránka

²⁶ Azylový dům - <http://www.babybox.cz/?p=a-duvody>; dům vodu z ústředí

²⁷ Zákon č. 20/1966 Sb., zákon o péči o zdraví lidu - § 67b, odstavec 20:

„Žena s trvalým pobytem na území České republiky, která porodila dítě a písemně požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem, nejedná-li se o ženu, jejímuž manželův svobodný domovská otcovství (§ 51 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině), má právo na zvláštní ochranu svých osobních údajů. Zdravotnické zařazení je v takovém případě povinno vést zdravotnickou dokumentaci v rozsahu péče související s těhotenstvím a porodem, jejíž součástí jsou osobní údaje této ženy nezbytné ke zjištění anamnézy a údaje uvedené v § 67b odst. 2 písm. b). Jméno a příjmení ženy je vedeno odděleně od zdravotnické dokumentace spolu s písemnou žádostí podle viny první, datem narození a datem porodu. Po skončení hospitalizace se zdravotnická dokumentace o tyto údaje doplňuje a zapečetí. Otevření takto zapečetěné zdravotnické dokumentace je možné jedině na základě rozhodnutí soudu. Lékaři a poskytovatelé zdravotnického personálu, kteří v rámci výkonu lékařské péče přišli do styku s osobními údaji ženy podle viny první, jsou povinni o nich zachovávat mlčenlivost. Ustanovení § 67b odst. 10 a 11 se nepoužijí.“

Další změna pak nastala v souvislosti se změnou základního zákona soukromého práva – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a tím zrušení zákona o rodině.²⁸ Zde jde především o nahrazení původního zákona o rodině a zařazení rodinného práva zpět do jednotné úpravy občanským zákoníkem. Kromě tohoto došlo především ke změně některých pojmů. Systém však zůstává z pohledu utajeného porodu ve svých základech neměnný.

6. Závěr

Při psaní této práce jsem se snažila nalézt podstatu české legislativy v oblasti úpravy utajeného porodu, okrajově pak i dalších obdobných institutů. Zcela nesporné je o oblasti práva, která má kořeny v dávné historii. Její moderní podoba je ale velmi mladá. Nadto si troufám říci, že je značně nedostatečná. Není možné nesouhlasit s tím, že zavedení institutu utajeného porodu do české legislativy v roce 2004 bylo překotné a možná i unáhlené. Jejím zavedením došlo k narušení tradičního pojetí v oblasti určení mateství – kdy je dáno, že matkou je žena, která dítě porodila. Potažmo že matka je vždy jistá.

Problém s narušením této základní zásady občanského práva pak spojuje s utajeným porodem i další podobné instituty. U každého z nich se objeví problém s existující matkou, která však není známa. To jí ovšem nebere její rodičovskou odpovědnost, a už by šlo o práva nebo povinnosti. Jen jich využívá. Dítě je pak v každém z těchto případů ve zcela reálném prázdňém prostoru, kdy celý systém čeká na vyjádření matky ve smyslu souhlasu s osvojením. Ten ale často vbec nepijde a je nutné vykat na uplynutí zákonem stanovené doby pro možnost osvojení dítěte bez souhlasu rodičů/matky. Domnívám se, že tímto dochází ke značnému omezení práv dítěte.

Dalším omezením práv dítěte, ale i otce dítěte, je pak bezpochyby skutečnost, že je to matka, která je zde takřka pánem situace. Ona rozhoduje v zákonem daných mantinelech o tom, zda ji dítě bude znát i nikoliv, zda bude dítě vyrůstat v biologické rodině a další. Toto vidím jako jakousi povinnou nerovnost práv dvou sobě rovných lidí. Sám otec je zde ve velmi nevýhodné situaci a bez manželství fakticky nejsou jeho práva chráněna, nebo bez matky nemůže být otec do rodného listu dítěte zapsán.

Samozřejmě je zde vzhledem k výše uvedenému možná i paradoxně nutné ponechat matce možnost volby v otázkách mateství. Není možné zasahovat do osobních práv, natož takto

---

²⁸ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

citlivých. Je více než na místě zde porovnávat práva matky a dítěte. Součástí velmi nedostatečné úpravy mi proto půjde více než nešťastná.

Její nespornou výhodou je možnost volby pro matku a záchranu života dítěte. Hodnota lidského života je nedoceníitelná a jakákoliv možnost chránit tak základní lidské právo, jako právo na život, by měla a musí být využita. Kladu si pak otázku, proč neexistuje na stránkách zodpovědných institucí možnost dohledat všechny potřebné informace – a už k utajenému porodu i k obdobným možnostem řešení. Je zřejmé, že nejde o tradiční přiblížení cíle, jež by měla být podporován. Na stranu druhou je rozhodně třeba umožnit dohledání takovýchto informací na stránkách, jímž lze skutečně disponovat.

Další otázkou pak je, zda bude žena skutečně volit pro ni celkem komplikovaný systém utajeného porodu. Internetové diskuze na toto téma jsou plně zmatených dotazů v tšinou se závěrem, že je pro matku často jednodušší dát dítě přímo k adopci. Stále ale platí, že otázka babyboxu je daleko více medializována a ve veřejném povědomí, než utajený porod. Hlavním důvodem bude pravděpodobně skutečnost, že babyboxy jsou iniciativou občanské společnosti, a bez jakéhokoliv právního závazného zákonného zakotvení.

Závěrem své práce bych ráda zdůraznila, že jsem došla spíše k mnoha dalším otázkám než k jasným odpovědím. Ani po takové devíti letech od zavedení utajeného porodu nejsou vyjasněné základní okolnosti a následky. Nadto je situace zkomplikována rekonstrukcí občanského práva a obecně neexistující judikaturou z oblasti občanského práva. V případě utajeného porodu je pak situace ještě horší. Nezbyvá proto než vytkat, jak se k utajenému porodu postaví odborná veřejnost i soudy v rámci svého rozhodování.

7. Seznam literatury

Právní předpisy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
2. Usnesení předsednictva NR č. 2/1993., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
4. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 312/2013 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 93/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a změnách, kterých zákon, ve znění pozdějších předpisů
9. Evropská úmluva o lidských právech
10. Úmluva o právech dítěte

Právní nezávazné předpisy

1. Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí pro případy dětí odložených do babyboxu
2. Metodický pokyn Ministerstva zdravotnictví pro postup zdravotnických zařízení při poskytování zdravotní péče související s utajeným porodem
3. Důvodová zpráva – zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách
4. Důvodová zpráva – zákon č. 312/2013 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

Články

1. Hrušáková M., Králíková Z. – Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita?, Právní rozhledy 2/2005, s. 53
2. Králíková Z. – Anonymita osvojení versus právo dítěte znát své původ, Právní rozhledy 5/2009, s. 158
3. Králíková Z. – Nové slovenské rodinné právo, Bulletin advokacie 7-8/2005, s. 46
4. Králíková Z. – Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní „přirozená“ práva dítěte, Bulletin advokacie 5/2007, s. 32

5. Zuklínová M. – N kolik poznámek k právním otázkám okolo tzv.baby-schránek, Právní rozhledy 7/2005, s. 250

Ostatní zdroje

1. Hermanová – Právní aspekty mate ství v právu soukromém a ve ejném, Praha, 2011, 202s, Rigorózní práce, Univerzita Karlova, Právnícká fakulta, Vedoucí práce Senta Radvanovská
2. Fond ohrožených d tí - <http://www.fod.cz/o-nas>
3. BABYBOXY - <http://www.babybox.cz/>
4. Diskrétní porod – p íklady zdravotnických za ízení - <http://www.nechsime.cz/diskretni-utajeny-porod/diskretni-porod/>
5. Krajský d tský domov pro d ti do t í let Karlovy Vary - <http://www.dd-karlovarsky.cz/o-nas>
6. Informa ní portál pro orgány sociáln -právní ochrany d tí - <http://www.ospod.cz/>
7. Adam eská republika – Anonymní a utajený porod - <http://www.adamcr.cz/informacni-odbor/nahradni-rodinna-pece/pravni-a-eticka-problematika/anonymni-a-utajeny-porod>